

KS. HENRYK DAMIAN WOJTYSKA CP

ŚLĄZACY JAKO MISJONARZE-PASJONIŚCI W POŁUDNIOWEJ RUMUNII I PÓŁNOCNEJ BUŁGARII 1865–1923

Druga połowa XIX w. to czas ultramontanizmu. Już „ostatnie lata pontyfikatu GRZEGORZA XVI oznaczają początek pewnej ewolucji, która przybierze gwałtownie na sile podczas pontyfikatu PIUSA IX. Towarzyszyć jej będzie nowe zjawisko w historii Kościoła — ogromna popularność papieża wśród mas katolickich całego świata” Wyrażała się ona m.in. w licznych pielgrzymkach do Rzymu i Stolicy Apostolskiej¹. Ruch ten jest szczególnie widoczny w Polsce, podzielonej rozbiorami. Jednymi z jego ognisk były dzielnice, znajdujące się w obrębie monarchii Habsburgów, zwłaszcza Śląsk. Z tego też regionu rekrutują się pierwsi polscy pasjoniści, o Stanisław PARCZYK (1814–1892) z Pyskowic² i jego następcy. Wszyscy oni znaleźli się w Rzymie prawdopodobnie jako pielgrzymi. Tam poznali zgromadzenie i zapragnęli zostać jego członkami.

Jednak nie tylko ultramontanizm stał się okazją do zainteresowania się Polaków pasjonistami. Zgromadzenie już wcześniej stało się znane w Polsce dzięki misji bałkańskiej, prowadzonej przez synów ŚW. PAWŁA OD KRZYŻA od 1781 r. Ruchy wyzwolenicze, które doprowadziły w ciągu pierwszych trzech ćwierćwieczy XIX w. do kilku nieudanych powstań antytureckich w Bułgarii i powstania w 1861 r. wolnej Rumunii, były — w duchu panslawistycznej solidarności — pilnie śledzone przez społeczeństwo polskie i popierane (ze względów politycznych) przez rząd austriacki i austro-węgierski³. Nic więc dziwnego, że powszechne w tym wieku zainteresowanie misjami katolickimi zostało w Galicji i na Śląsku ukierunkowane na wsparcie działalności Kościoła na tym terenie. W aktach nuncjatury wiedeńskiej zachowały

¹ Zob. R. AUBERT, *Historia Kościoła*, t. V: *1848 do czasów współczesnych*, Warszawa 1985, s. 45–47.

² Wstąpił do Zgromadzenia we Włoszech w 1842 r. Został wyświęcony na kapłana w 1847 r. W 1852 r. został wysłany do Stanów Zjednoczonych, jako jeden z 4 fundatorów pasjonistów w Ameryce. Pracował wśród imigrantów niemieckich w Pittsburgu i innych klasztorach. Biogram w przygotowaniu.

³ Zob. T. WASILEWSKI, *Historia Bułgarii*, Wrocław 1988²; J. DEMEL, *Historia Rumunii*, Wrocław 1986, s. 300–304; S. KIENIEWICZ, *Historia Polski 1795–1918*, Warszawa 1968, s. 144. Por. [K. GIECIEWICZ], *OO. Passyoniści i ich stosunek do Misyi*, „Misyje katolickie” 2 (1914), s. 29–30.

się dokumenty świadczące o regularnej pomocy, jakiej polskie diecezje zaboru austriackiego udzielały misji pasjonistów w Bułgarii i pld. Rumunii, już od 1860 r.⁴

Z powodu braku dokumentów trudno ocenić jak dalece ta akcja oraz chęć osobistego zaangażowania się w pomoc misji bułgarskiej wpłynęły na decyzję wstąpienia do zgromadzenia w 1864 r. trzech Ślązaków: Jana DZIURÓWICZA, Augustyna STRUŻYNY i Roberta KAULA, którzy na przełomie 1864 i 1865 r. odbywali próbę w domu rekolekcyjnym na Monte Celio. Ich przybycie do Rzymu i decyzja zostania pasjonistami zbiegły się z pertraktacjami o przejęcie przez zgromadzenie, już pracujące w północnej Bułgarii, troski o katolików łacińskich w południowej Rumunii, na Wołoszy. Jednym z warunków przyjęcia tej propozycji Kongregacji Rozkrzewiania Wiary było — ze strony pasjonistów — znalezienie i przygotowanie do pracy misyjnej odpowiednich kandydatów. Prowincje włoskie nie były w stanie oddelegować odpowiednich zakonników. Przewodzący generalny, o. Piotr Paweł CAYRO, zdecydował się otworzyć centralny, zależny tylko od kurii generalnej, nowicjat przy rzymskim klasztorze *Scala Santa*, „w celu — jak pisał generał do prefekta Propagandy, kard. BARNABO, 25 stycznia 1865 r. — przygotowywania młodych pasjonistów do pracy misyjnej”. Ma właśnie trzech, jak ich nazywa, Niemców, których pragnie wykształcić w Rzymie i następnie wysłać na rzeczzone misje. Prosi przewoźnika o jak najszybsze uzyskanie u papieża Piusa IX pozwolenia na otwarcie tego nowicjatu. Pozwolenie zostało udzielone już 26 stycznia 1865 r.⁵ Skutkiem czego trzej Ślązacy mogli rozpocząć nowicjat na Lateranie już 7 maja tego roku, pod kierunkiem przyszłego błogosławionego, o. Bernarda Marii SILVESTRELLIEGO⁶.

Wytrwali w nim tylko Strużyna i Dziurówicz. Pierwszy, urodzony w Michałkowicach w ziemi raciborskiej, 24 sierpnia 1845 r., lecz zamieszkały w Bytomiu⁷, zachował imię chrzestne z przydomkiem „od Męki Pańskiej”, drugi, rdzenny Bytomianin, ur. 17 maja 1847 r., przyjął w czasie obłóczyn imię „Jacek od Matki Boskiej Bolesnej”. Obydwaj złożyli pierwsze ślubowania zakonne po roku próby, 13 maja 1866 r.⁸, a potem rozpoczęli bezpośrednie przygotowanie do kapłaństwa.

⁴ Zob. *List nuncjusza De Luca do generała pasjonistów z 21 kwietnia 1860 r.*, Arch. Watykańskie, *Archivio della Nunziatura di Vienna*, rkps 431A, k. 233r–237v; oraz kilka innych listów w tymże rękopisie i w rękopisie 482B, m.in. podziękowania nuncjusza biskupowi tarnowskiemu z 16 kwietnia 1862 r. i wikariuszowi generalnemu diecezji krakowskiej z 15 lutego 1863 r. za pieniądze zebrane w ich diecezjach na misje w Bułgarii (*tamże*, k.290 i 341r).

⁵ Zob. F. GIORGINI, *I Passionisti nella Chiesa di Bulgaria e di Valachia (Romania)*, (*Ricerche di storia e spiritualità passionista* 53), Roma 1998, s. 55–56; fragmenty listu generała na s. 56.

⁶ Zob. *Archivum Generale Congregationis Passionis w Rzymie (AGCP)*, *Catalogo generale dei Chierici Scalzi*, s. 38 (nr: 1150 i 1151). Por. GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 56.

⁷ W AGCP, *Catalogo*, nr 1150 jest podane miejsce jego urodzenia: „Michalkowiz”. W *Registro de' Signori Essercitanti 1854–1876*, s. 391 jako miejsce zamieszkania (*domicilio*) figuruje: „Beuthen”

⁸ *Tamże*; nie ma wpisu Kaula, co dowodziłoby, że wystąpił w czasie trwania nowicjatu.

W międzyczasie została sfinalizowana sprawa definitywnego przekazania misji bułgarsko-wołoskiej zgromadzeniu pasjonistów (do tej pory zakonnicy byli jedynie misjonarzami *ad nutum* Propagandy). W umowie zawartej między Kongregacją Rozkrzewiania Wiary i przełożonym generalnym o. Piotrem Pawłem w czerwcu 1867 r. zagwarantowano zgromadzeniu m.in. prawo zakładania klasztorów własnych zakonu na terenie misji. Według generała mieli je zaludnić zakonnicy wyszkoleni dla misji w Rzymie i „ukwestowani” w innych prowincjach, przede wszystkim „dwaj ojcowie z Prus” (w wyniku wojny prusko-austriackiej w 1866 r. Śląsk został przyłączony do państwa pruskiego). Na początek postanowiono założyć 2 klasztory: w Rimnik w Bułgarii i w Bukareszcie. Biskup Józef PLUYM, pasjonista holenderski, żądał dla tej ostatniej placówki trzech kaznodziejów, zdolnych głosić Słowo Boże po niemiecku, francusku i włosku ze względu na duże kolonie katolików tych narodowości, żyjące w Bukareszcie i okolicach. Ojcowie Strużyna i Dziurówicz spełniali — według generała — te warunki, ponieważ, „oprócz własnego języka [niemieckiego], mówili biegle także po angielsku i francusku”⁹ Nie ma więc wątpliwości, że w zamiarach generała Polacy powinni byli stanowić trzon grupy 5 ojców, przeznaczonych w początkach grudnia 1867 r. na wyjazd w roku następnym do Rumunii i założenie klasztoru w Bukareszcie¹⁰

Przed wyjazdem zabrakło jednak wśród nich Dziurówicza. Jeszcze przed przyjęciem święceń kapłańskich zniechęcił się on i 14 października 1868 r. opuścił Zgromadzenie¹¹ (przeszedł do zmartwychwstańców)¹². Strużyna, po wyraźnie skróconym kursie przygotowania teologicznego, otrzymał sakrament kapłaństwa z rąk kard. PATRIZI w ciągu 1868 r.¹³ i prawdopodobnie jeszcze w tym samym roku udał się do Bukaresztu, razem z innymi wybranymi misjonarzami.

Zainicjowany z trudem mały klasztor bukaresztański musiał jednak wnet zostać zamknięty z powodu potrzeb personalnych na innych placówkach. W połowie 1870 r. dwaj ojcowie Włosi poprosili o pozwolenie na powrót do Italii, a trzeci (mógł nim

⁹ Zob. GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 58.

¹⁰ Listy generała w tej sprawie referuje Giorgini (*tamże*, s. 59).

¹¹ AGCP, *Catalogo*, s. 38, nr 1151.

¹² Dziurówicz, „niemiecki Polak, ale nie odwrotnie” (SEMENENKO), pojawia się 16 listopada 1869 r. w kronice zmartwychwstańców rzymskich jako postulant ich zgromadzenia, do którego przeniósł się, nie wytrzymawszy prawdopodobnie rygorów pasjonistowskiej obserwacji. Po studiach w Rzymie został w sierpniu 1871 r. wysłany do pracy w placówkach zmartwychwstańczych w Stanach Zjednoczonych. Tam wkrótce wystąpił także z tego zakonu. Zmarł jako proboszcz w Sherman w stanie Michigan w 1880 r. Zob. J. IWICKI, *Charyzmat Zmartwychwstańców. Historia zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, t. I, Katowice 1990, s. 290 i 635 (na podstawie listów Zmartwychwstańców amerykańskich do Kajsiewicza); por. SEMENENKO, *Listy*, t. IV, Rzym 1988, s. 90.

¹³ Data jego święceń nie jest odnotowana w katalogach. Nie podaje jej także o. Michał STOLARCZYK. Dopowiada jednak, że stało się to po 6 latach studiów filozoficznych i teologicznych. A wyjazd do Rumunii nastąpił na początku 1872 r. (*Żyli w Zgromadzeniu*, s. 46 — opis na podstawie biogramu w *Cenni necrologici* z 1900 r.).

być tylko o. Strużyna) został wysłany przez nowego biskupa, Ignacego PAOLI CP, do Craiovej¹⁴, dużego ośrodka w południowo-zachodniej Rumunii, w którym po wojnie rosyjsko-tureckiej z 1808–1810 r. znalazło się wielu emigrantów katolickich z pñ. Bułgarii. Wkrótce jednak został o. Augustyn ponownie wezwany do Bukaresztu, do pomocy duszpasterskiej o. Felicjanowi NERNHARDTOWI w parafii obejmującej dzielnicę Baretia, której zarząd przejął jako proboszcz w 1883 r., po śmierci o. Felicjana, i sprawował go aż do swego zgonu 7 maja 1900 r. Dbał bardzo o kościół parafialny. Wyposażył go w 3 nowe ołtarze, 9 witraży i nowe organy, za co prawdopodobnie otrzymał tytuł honorowego kanonika katedry bukaresztańskiej. Ceniony przez pierwszego arcybiskupa nie-pasjonistę, Ksawerego von HORNSTEINA, który po jego śmierci napisał list do kleru i wiernych archidiecezji o jego życiu i zasługach, „nigdy nie zapomniał, że jest zakonnikiem pasjonistą, co wykazał — według arcybiskupa — szczególnie dobitnie w ostatnim tygodniu swego życia, mówiąc do swego współbrata zakonnego: «Nie zapomnij, że jestem pasjonistą i jako taki chcę być pochowany»”¹⁵ Grób drugiego Polaka-pasjonisty, syna ziemi śląskiej, znajduje się na cmentarzu parafialnym w Bukareszcie–Baretia.

Pomimo pierwszych niepowodzeń, biskup Paoli, mianowany 29 listopada 1870 r. komisarzem generała „z uprawnieniami do zakładania klasztorów zgromadzenia i przyjmowania nowicjuszków”¹⁶, nie rezygnował z założenia formalnego klasztoru pasyjnego w Rumunii. Udało się go w końcu zorganizować razem z nowicjatem w 1875 r. na przedmieściach Bukaresztu, w Cioplea, miejscowości założonej przez bułgarskich katolików, wyprowadzonych w 1808–1809 r. spod jarzma tureckiego do wolnej Wołoszy przez pasjonistów¹⁷

Także i tym razem okazję do inauguracji „nowicjatu dla misji” dali trzej Ślązacy. Od 4 kwietnia 1874 r. przebywał w Cioplea Grzegorz PIEGZA (PIEGSA) z Rokitycy (ur. tamże 17 listopada 1851 r.). Przywiódło go — jak sam potem opowiadał — pragnienie służenia Bogu na misjach. Jeśli wierzyć danym, wpisanym do Archiwum Anagraficznego Zgromadzenia, miałby on rozpocząć nowicjat już 4 kwietnia 1874 r. i — prawdopodobnie ze względu na trudności, o których niżej — przebywać w nim całe 2 lata¹⁸ Wydaje się jednak, że data roczna rozpoczęcia nowicjatu została wpisana błędnie, z wyprzedzeniem o rok. W 1875 r. dołączyli do niego dwaj bytomianie, młodszy bracia Dziurowicza i Strużyny: siedemnastoletni Piotr Dziurowicz, ur. 22 lutego 1858 r. w Bytomiu, i piętnastoletni Edward Strużyna, ur. 2 sierpnia 1860 r.

¹⁴ Zob. *List bpa Paoli do generała Cayro z 25 października 1870 r.*, cytowany przez GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 61.

¹⁵ Egzemplarz *Listu okólnego abpa Hornsteina z 24 czerwca 1900 r.* znajduje się w AGCP, A. IV–III/11–2, 1–11; tł. pol. M. STOLARCZYK, *dz. cyt.*, s. 46–47.

¹⁶ GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 62.

¹⁷ *Tamże*, s. 24.

¹⁸ Zob. AGCP, *Archivio Anagrafico*, cod 876004.

w Zawadzkiem (Lauerhütte). Przykład starszych braci, kontakty z o. Augustynem Strużyną, a może także chęć przeżycia przygody misyjnej sprowadziły ich do Bukaresztu wczesną wiosną 1875 r. Tu wyrazili biskupowi Paoli chęć wstąpienia do pasjonistów. Ten, mając Piegzę i jeszcze dwóch innych kandydatów z Siedmiogrodu, postanowił otworzyć dla nich nowicjat w Cioplea¹⁹

Był to jednak nowicjat na specjalnych prawach. Miał formować pasjonistów przeznaczonych do pracy misyjnej w bułgarskiej diecezji Nicopolis i w administracji apostołskiej Wołoszczyzny, która wkrótce, decyzją papieża LEONA XIII z 27 kwietnia 1883 r., została podniesiona do rangi metropolii a jej pasterz, mons. Paoli, do godności arcybiskupa–metropolity²⁰ Paoli był świadom, że nie będzie w stanie zapewnić swoim diecezjom stałego dopływu nowych powołań kapłańskich tak długo, jak długo będzie się narzucać kandydatom do pracy misyjnej surowe wymogi reguły zgromadzenia. Dlatego wymogi te zdecydowanie złagodził powołując się na przykłady dyspensy udzielonych przez generała Antoniego TESTA pasjonistom w Anglii i Stanach Zjednoczonych. Pozwolił więc na używanie butów w miejsce sandałów i na obfitsze posiłki, zawiesił wstawanie na nocne modlitwy. Wywołało to energiczne protesty części zakonników w Italii, a nowy generał, o. Dominik GIACCHINI, oświadczył, że nie może „pozwolić na takie rozluźnienie, przeciwne celom naszego Instytutu” Sprawa została skierowana do Stolicy Apostołskiej. Specjalna komisja, decyzją z 12 lutego 1875 r., zaaprobowała erekcję nowicjatu w Cioplea na wymienionych przez biskupa warunkach, a 20 lipca tego roku Kongregacja Rozkrzewiania Wiary udzieliła na 3 lata pozwolenia na wymienione dyspensy od Reguły²¹.

4 kwietnia 1875 r. Piegza rozpoczął formalny nowicjat w Cioplea jako GRZEGORZ OD SIEDMIU BOLEŚCI MATKI BOŻEJ. 14 września tego samego roku poszli w jego ślady obydwaj Bytomianie: Dziurówicz jako PAWEŁ OD KRZYŻA, Strużyna jako EDWARD BAZYLI OD NAJSW. SERCA JEZUSA. Po roku próby, pierwszą profesję zakonną złożyli oni wszyscy w 1876 r.: Piegza 5 kwietnia, a Dziurówicz i Strużyna 15 września²²

Neoprofesi pozostali w Cioplea. Klasztor ten bowiem został przeznaczony także na dom studiów, z programem zatwierdzonym przez Kongregację Rozkrzewiania Wiary 20 lipca 1875 r. W relacji, przesłanej przez biskupa Paoli przełożonemu generalnemu 2 listopada 1876 r. wszyscy trzej Polacy są wymienieni w grupie 5 studentów²³ Ponieważ jednak o. generał i jego kuria nie chcieli słyszeć o ulgach w ob-

¹⁹ Zob. ich dane personalne w AGCP, *Catalogo generale di Chierici Scalzi*, s. 43, nr 1306 (Strużyna) i 1307 (Dziurówicz), z dopiskiem: *Hi fecerunt novitiatum una cum aliis duo ex Transilvania, ex quorum unus solus mortuus est in Congregatione*; por. *Archivio Anagrafico* CP, cod 1876017 i 1876018.

²⁰ GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 68.

²¹ *Tamże*, s. 63–66.

²² AGCP, *Catalogo generale*, s. 43, nr: 1306 i 1307; *Archivio Anagrafico*, cod 876004.

²³ Zob. AGCP, A. IV–III/8–1, 3–3; por. GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 66.

serwancji, wprowadzonych przez biskupa, i byli przeciwni przedłużeniu dyspens, udzielonych przez Propagandę w 1875 r. na 3 lata, przeto w 1878 r. o. Bazyli LAURERI CP, były prokurator generalny zgromadzenia i aktualny profesor studentów w Cioplea, zaproponował biskupowi Paoli nadanie im statusu „Oblatów Najśw. Krzyża i Męki Pana Naszego Jezusa Chrystusa” Miało to być zgromadzenie afiliowane do pasjonistów, z konstytucjami (ułożonymi przez o. Bazylego) opartymi na Regule św. Pawła od Krzyża²⁴. Biskup przyjął propozycję, a Kongregacja Rozkrzewiania Wiary zaaprobowwała takie rozwiązanie i samo stowarzyszenie. W konsekwencji wszyscy klerycy zostali z własnej woli do niego inkardynowani — może z wyjątkiem Grzegorza Piegzy, który w późniejszych aktach jest notowany jako przynależący do prowincji francuskiej św. Michała Archanioła²⁵

Wśród tych, którzy przyjęli wówczas regułę oblatów byli także dwaj następni Polacy. Krótco po Dziurówicu i Strużynie przybyli do Bukaresztu ze Śląska: Michał WYRWÓŁ (MICHAŁ OD PIĘCIU RAN PANA JEZUSA) z Raszowej pod Opolem lub pod Koźlem, ur. 29 września 1858 r., obleczony w habit pasjonistów 9 czerwca 1876 r., złożył profesję 10 czerwca 1877 r.²⁶, i Emiliusz MÜLLER z Białej (między Opolem i Prudnikiem), który wstąpił do nowicjatu w Cioplea w styczniu 1877 r., przyjmując wezwanie „od św. Józefa”, a profesję złożył 16 stycznia roku następnego²⁷ Wraz z nimi i o. Augustynem śląska „kolonia” wołoskich pasjonistów liczyła w 1878 r. 6 osób. Wszyscy doszli do kapłaństwa. Pierwszy został wyświęcony Piegza — 1 listopada 1878 r.²⁸ W 1880 r. został kapłanem Wyrwół, a w latach następnych Müller (1881) i Dziurówicz (1882). Święcenia o. Edwarda Strużyny odłożono do 1883 r., prawdopodobnie do czasu osiągnięcia wieku kanonicznego, wymaganego do prezbiteratu²⁹

Ich praca duszpasterska, którą podjęli zaraz po święceniach, i związany z nią styl życia nie przestały niepokoić zwolenników tradycji w Rzymie. W trakcie dyskusji nad ważnością profesji oblackiej, 4 stycznia 1887 r. opuścił zgromadzenie o. Emiliusz Müller³⁰ W 1895 r., 3 lata po śmierci ostatniego arcybiskupa bukaresztańskiego ze zgromadzenia pasjonistów Pawła Józefa PALMY, pod wpływem trudności z uzgodnieniem dalszych relacji tego Kościoła ze zgromadzeniem, doszło do rezygnacji pasjonistów z pracy w Rumunii. Odtąd zgromadzenie miało skoncentrować wszystkie swoje siły w bułgarskiej diecezji Nicopolis. Przed oblatami postawiono

²⁴ *Congregazione di Chierici Oblati della SS. Croce e Passione di Nostro Signore Gesu Cristo.*

²⁵ O oblatach zob. GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 67; o przynależności Piegzy do prowincji francuskiej zob. AGCP, *Archivio Anagrafico*, cod 876004; o tym, że Dziurówicz i Strużyna przyjęli regułę oblatów, *tamże*, cod 1876017 i 1876018.

²⁶ Zob. AGCP, *Catalogo generale*, s. 43, nr 1318 bis; *Archivio Anagrafico*, cod 877008.

²⁷ AGCP, *Archivio Anagrafico*, cod 87780001; daty obłóczyn nie podano.

²⁸ AGCP, *Archivio Anagrafico*, cod 876004.

²⁹ Daty ich święceń (*tamże*) nie precyzują dnia ani miesiąca, w które je otrzymali.

³⁰ AGCP, *Archivio Anagrafico*, cod 8778001.

warunek powrotu do regularnego życia zakonnego. Dla ojców Piotra Dziurowicza i Edwarda Strużyny wydało się to zbyt trudne. Postawieni wobec alternatywy, zdecydowali się na inkardynację do diecezji, w których do tej chwili pracowali. 10 czerwca 1895 r. o. Edward Strużyna poprosił o. generała Bernarda Silvestrelliego o dyspensę od ślubów zakonnych³¹, a 23 lipca tego roku uczynił to samo — przez pośrednictwo biskupa nikopolitańskiego Henryka DOULCETA CP — o. Dziurowicz³². Dyspensy zostały udzielone, chociaż w aktach nie ma o nich wzmianki, gdyż od tej pory obydwaj znikają z dokumentów zgromadzenia. Nie wiemy nawet kiedy i gdzie dokonali żywota. Prawdopodobnie pozostali na swoich placówkach — Strużyna w Craiovej w służbie archidiecezji bukaresztańskiej, Dziurowicz w Warnie, na usługach diecezji nikopolitańskiej z siedzibą w Ruszczuku (Ruse). O. Michał Wyrwoł poszedł w ich ślady w 1900 r.³³ (inkardynował się prawdopodobnie do archidiecezji w Bukareszcie).

Tak więc z sześciu Polaków przebywających na misji bałkańskiej, pozostało w zgromadzeniu tylko dwóch: o. Augustyn Strużyna i o. Grzegorz Piegza. Pierwszy — jak widzieliśmy — związał się z Bukaresztem, chociaż jest w jego życiu i posłudze także epizod związany z duszpasterstwem „polonijnym” w Ruszczuku. Wiosną 1878 r. rozpoczęła się kolejna wojna rosyjsko-turecka, która miała w efekcie dać wolność niepodległej Bułgarii. Ruszczuk został zajęty przez wojska rosyjskie, w których służyło wielu Polaków. By ich obsłużyć duchowo w Wielkim Tygodniu i na Wielkanoc 1878 r. ściągnięto z Bukaresztu o. Augustyna. Celebrował dla żołnierzy i głosił im kazania po polsku³⁴

O. Grzegorz pozostał na służbie misji bułgarskiej, która po utworzeniu arcybiskupstwa w Bukareszcie w 1883 r. otrzymała swojego niezależnego biskupa o. Hipolita AGOSTO CP i pozostała pod opieką pasjonistów, a gdy w 1899 r. — za następnego biskupa Henryka DOULCETA CP — została powierzona prowincji francusko-belgijskiej pod wezwaniem św. Michała Archanioła, także o. Grzegorz inkardynował się do tej prowincji³⁵. Pracował później na placówkach w północnej Bułgarii. Już w 1915 r. stan jego wzroku był bardzo niedobry i dlatego umieszczono go w nowo założonym klasztorze zgromadzenia w Ruszczuku³⁶. W 1922 r. znajdujemy go w Dragomirowie, gdzie spełnia z trudem funkcje proboszcza w dwóch kościołach³⁷

³¹ Zob. jego list do generała z Craiovej, gdzie ostatnio pracował, w AGCP, *Archivio Anagrafico*, cod 1876018.

³² List do biskupa, pisany z Warny, i 3 *vota* konsulty generalnej w jego sprawie (z 3, 9 i 10 sierpnia 1895 r.) znajdują się w AGCP, *Archivio Anagrafico*, cod 1876017.

³³ Zob. adnotację w AGCP, *Archivio Anagrafico*, cod 877008.

³⁴ Zob. relację o. Hipolita Agosto CP z Ruszczuku 1878 r., w AGCP, A. IV–III/9–2, 1–1; por. WASILIEWSKI, *Historia Bułgarii*, s. 174–177.

³⁵ Zob. GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 75–76.

³⁶ Zob. *Bp Damian Theelen CP do generała, 6 września 1915*, AGCP, A. IV–III/13–3, 1–2. k.2.

³⁷ Zob. *Sprawozdanie wizytatora zakonnego, o. Alojzego od św. Karola CP o stanie misji z 17 października 1922 r.*, streszczone przez GIORGINI, *dz. cyt.*, s. 83.

aż do 1923 r., kiedy z powodu całkowitej utraty wzroku został przeniesiony na emeryturę do domu generalnego w Rzymie, skąd wkrótce skierowano go do Polski, by pomógł obsługiwać konfesjonał w Przasnyszu.

Na Bałkanach pozostali po 1895 r. także inni nasi rodacy, którzy odbyli nowicjat w Cioplea i przyjęli regułę oblacką, a po zamknięciu klasztoru w Cioplea i obumarciu stowarzyszenia oblatów pod rządami arcybiskupów nie-pasjonistów przeszli do diecezji. Jeszcze w 1907 r. jest wymieniony w Schematyzmie *Archidioecesis Latinae Bucarestensis* pasjonista o. Jan PEŃSKI³⁸, a w 1913 r. niejaki Jan KAPCZAN wyrażał o. generałowi, listem z Ruszczuku z 16 października, gotowość wyjazdu na planowaną fundację do Polski³⁹

W sumie misja bułgarsko-wołoska stała się pierwszym punktem przyciągania Polaków do zgromadzenia pasjonistów. Nie sposób przecenić tu rolę Śląska, z którego rekrutowali się wszyscy pierwsi polscy synowie św. Pawła od Krzyża.

Schlesier als Missionäre-Passionisten in Südrumänien und Nordbulgarien 1865–1923

Zusammenfassung

Die Passionistenkongregation wurde in Polen dank der Missionstätigkeit bekannt, die sie seit 1781 auf dem Balkan geführt hat. Der erste Schlesier, der als Passionist in Rumänien missionierte, war Augustyn Strużyna. Nach dem Eintritt in die Kongregation (1864) und den Vorbereitungen zur Missionsarbeit in Rom fuhr er nach Rumänien, wo er bis zum Tod (1900) tätig war.

1875 wurde in Cioplea (Vorstadt von Bukarest) das Noviziat gegründet. Kurz danach traten fünf Kandidaten aus Schlesien: Grzegorz Piegza, Piotr Dziurówicz, Edward Strużyna (Bruder von A. Strużyna), M. Wyrwoł und E. Müller, in diese Gemeinschaft ein. Nach der Priesterweihe arbeiteten sie in der Diözese Bukarest. Nach der Reorganisation der Kongregation blieben nur A. Strużyna und G. Piegza in deren Strukturen. Dabei ist zu bemerken, daß Piegza noch viel Jahre in Nordbulgarien missionierte.

³⁸ Zob. R. NETZHAMMER, *Schematimus Archidioecesis Latinae Bucarestensis anno 1907*, Bucaresti 1907.

³⁹ List własnoręczny znajduje się w AGCP, A. IV-II/1-6, EU 4, 1-2.